

En enklere hverdag med Autisme

En annerledes måte å oppfatte, tenke og se på verden

DEL 1

Forståelse og hverdagseksempler

Spørsmål

- ▶ Hva er autisme?
- ▶ Hva er det som ligger bak denne tilstanden? Hvordan er hjernens asymmetri involvert i autisme?
- ▶ Hvorfor er det utfordrende for de å passe inn i "normale" sosiale kontekster?
- ▶ Hva er det mennesker med autisme er ute etter? Hvilke behov ønsker de å få dekket? Hva ønsker de å oppnå? Hva hindrer de fra å ha en god hverdag?
- ▶ Hva bør mennesker som jobber med autisme forsøke å unngå? Hva bør de strebe etter?
- ▶ Hvordan best legge forholdene til rette slik at de får så høy livskvalitet som mulig?
- ▶ Hva kan du gjøre med egen utvikling for å bli bedre rustet i møte med autister?
- ▶ Hvordan håndtere problematferd og utagerende situasjoner?
- ▶ Hvordan kan de ulike etater og mennesker involvert i hjelpeapparatet samarbeide best mulig for å skape en god hverdag både for seg selv, og for disse menneskene?

Bakgrunn

- ▶ 10-20% har genetiske avvik.
- ▶ En utviklingsforstyrrelse.
- ▶ 75% har en eller annen form for mental retardasjon.
- ▶ 1/3 utvikler epilepsi.
- ▶ 2/3 har en eller flere psykiatriske tilleggslidelser.
- ▶ Delvis dysfunksjon av høyre hjernehalvdel.
- ▶ ASF: Autisme spektrum forstyrrelser.
- ▶ Typer: Barneautisme, atypisk autisme, retts syndrom, aspergers syndrom

Hvordan bli utredet for autisme?

- ▶ Lege henviser til spesialisthelsetjenesten.
- ▶ Kommunale helsetjenester og pedagogisk psykologisk tjeneste(PPT) kan i mange tilfeller utføre grunnleggende undersøkelser.
- ▶ Utredning skjer stort sett i spesialisthelsetjenesten, hos enten habiliteringstjenesten eller psykisk helsevern.
- ▶ Spesialisthelsetjenesten har ansvar for å initiere arbeid med individuell plan og knytte kontakt med kommunal koordinator.
- ▶ PPT har viktig rolle som sakkyndig instans for vurdering av rett til spesialpedagogiske tiltak i barnehage og skole, eller opplæring voksne.

Hvordan bli utredet for autisme?

- ▶ Ved rett til spesialundervisning skal det utarbeides individuell opplæringsplan.
- ▶ Statped kan etter henvisning fra skoleetaten og PPT utføre funksjonskartlegging og pedagogisk utredning i forhold til oppfølging i barnehage og skole.
- ▶ Hos ungdom eller voksen alder er PPT for videregående opplæring og NAV viktige aktører.

Klassiske kjennetegn

- ▶ Kvalitativt nedsatt kommunikasjon, sosial interaksjon og repetitivt atferdsmønster.
- ▶ Selv om det er stor variasjon i atferdsmønster, alvorlighetsgrad og funksjonsnivå, er det visse tendenser og mønstre som går igjen.
- ▶ Forsinket språkutvikling.
- ▶ Manglende øyekontakt.
- ▶ Vil gjerne at ting skal være likt, og foretrekker ikke å bli avbrutt.
- ▶ Noen liker å ta av og på klær eller andre repeterende handlinger.
- ▶ Mange foretrekker å leke alene.
- ▶ En del liker å avslutte aktiviteter raskt. De vil bli ferdig med ting.

Språkvansker

- ▶ Stor variasjon
- ▶ En del kan ha godt ordforråd og språkferdigheter, men den sosiale bruken er avvikende.
- ▶ Ofte en bokstavelig forståelse av språket
- ▶ Språkvansker gjør sosial omgang vanskeligere, og kan lett føre til konflikter og utfordrende situasjoner.
- ▶ Ofte regelstyrt
- ▶ Forståelsesvansker ligger i kjernen av kommunikasjonsvanskene.

Sosiale situasjoner

- ▶ Sinne, frustrasjon, utagering, selvskading
- ▶ Vanskeligheter med å forstå regler og tilpasse seg lek på andres premisser.
- ▶ Sosiale settinger og kravssituasjoner oppleves ofte stressende
- ▶ Små endringer kan skape kaos for en som er opptatt av forutsigbarhet og orden.

Sanseinntrykk

- ▶ Sanseinntrykk er som regel mer akutte, det vil si at hjernen er dårligere til å filtrere.
- ▶ Personen blir overveldet av mye stimuli som leder til økt stress
- ▶ Det er et spekter fra hypersensitiv til hyposensitiv.
- ▶ For mye stimuli kan føre til utagering eller at de stenger av. De forsøker ofte å fjerne den negative stimuli, enten ved å fjerne seg fra rommet, eller fysisk gå til angrep. Det kan også løses med selvstimulering, repeterende bevegelser eller lyd.

Repeterende atferd

- ▶ Selvstimulering
- ▶ Av og påkledning
- ▶ Ulike bevegelser med armer og ben
- ▶ Lyder
- ▶ Verbal repetisjon
- ▶ Ordner omgivelsene
- ▶ Selvskading

Overordnede mål for behandling

Så god livskvalitet som mulig

Utvikling: Kommunikasjon, sosiale ferdigheter og atferdsendring

Symptombehandling: epilepsi, psykiske lidelser, somatiske plager

Individuell plan/tilnærming

Hjernens asymmetri

- ▶ Hjernen er delt opp i to halvdelar, venstre og høyre, som er koblet sammen med en hjernebro.
- ▶ Høyre og venstre er ikke identiske og har spesialiserte funksjoner. Den største forskjellen mellom de to er typen oppmerksomhet de vier til omgivelsene.
- ▶ Høyre: Bred, helhetlig og fleksibel type oppmerksomhet. Høyre forstår, opplever mening, skjønner kontekster, gjør ting levende, alt er en prosess. Både og mentalitet, nyansert. Skjønner metaforer.
- ▶ Venstre: En smal og fokusert. Venstre deler opp, forstår ikke, er virtuell, ting blir kategorisert, mekanisk. Forstår ikke kontekster. Ting er svart-hvitt, enten er det slik eller slik. Forstår ikke metaforer.
- ▶ Forholdet mellom de to hjernehalvdelene er på mange måter som de to hendene når du spiller piano, de spiller en ulik men like viktig rolle.

Hjernens asymmetri

- ▶ Mennesker med autisme demonstrerer helt klare tegn på høyre hjernehalvdel dysfunksjon. På den måten kan du enklere forstå hvordan det er å være autistisk.
- ▶ Autismen har mange reduserte funksjoner i høyre hjernehalvdel . Ved å forstå hjernehalvdelenes ulike funksjoner, er det lettere å forstå hvordan det er å bo i en verden dominert av venstre hjernehalvdel.
- ▶ Tre funksjoner er høyre-avhengige; vedvarende oppmerksomhet, evne til å lese ansikter og empati. Alle tre er svekket ved både schizofreni og autisme.
- ▶ Funksjonsnedsettelse hos alle tre er i økende grad funnet i den yngre befolkningen i dag.
- ▶ Barn med nevrologiske eller nevropsykologiske mangler i høyre hjernehalvdel har ofte mange av de samme karakteristikene som autister.

Interessante observasjoner

- ▶ Ofte barn av foreldre med høyere utdanning. (Ingeniører, helsepersonnell, IT, regnskap er overrepresentert)
- ▶ En del tvangsatferd i familiehistorien.
- ▶ 71% av barn med autisme går på vanlige skoler.
- ▶ Gutter er helt klart mest vanlig.

Funksjonsnivå

- ▶ Autismespekterforstyrrelser (ASF) kan gi utfordringer i barnehagen, skolen og arbeidslivet. Det er viktig å sørge for god tilrettelegging, både faglig og sosialt.
- ▶ Funksjonsnivået blant de som har ASF varierer, det er derfor viktig at tiltakene blir individuelt tilpasset, for hver enkelt.

Ulik alder

- ▶ Førskolealder: Sosial kontakt og kommunikasjon er viktig
- ▶ Skolealder: Hvor god språkutviklingen er vil komme tydelig frem i denne alderen. Sosiale ferdigheter og tilpasning er viktig i denne alderen
- ▶ Ungdom: Økt risiko for psykiske lidelser, utagering og annen atferdsproblematikk.
- ▶ Voksen: Tilrettelegging og oppfølging.

DEL 2

Personell og tverrfaglig samarbeid

Hva er viktig for deg som personell?

- ▶ Du må ha god innsikt og forståelse av diagnosen.
- ▶ For å kunne ivareta personen på best mulig måte må du bli godt kjent med barnet. Vit hva som er viktig for de, hva de trenger og hva de strever med.
- ▶ Ha som utgangspunkt at livskvaliteten skal være så god som mulig, deretter kommer sosial og kommunikasjonstrening.
- ▶ Skreddersy undervisningen utifra personens behov, kapasitet og problematferd.
- ▶ Respekter faste mønstre
- ▶ Bli vant til selvstimulering
- ▶ Ignorer tendenser til selvskading

Hva er viktig å tenke på?

- ▶ Trenger de spesiell utdanning eller inkludering?
- ▶ Enkle instruksjoner(Også non-verbalt)
- ▶ Vær dynamisk i tilnærming, men oppretthold forutsigbare og tydelige rammer. Justeringer må gjøres basert på utvikling og dagsform.
- ▶ Passe på at tilnærmingen og reglene rundt ikke blir for rigid.
- ▶ Ikke overdriv kravssituasjoner som bare øker risiko for utagering.
- ▶ Tålmodighet og repetisjon er viktig i opplæring av kommunikasjon og sosiale ferdigheter
- ▶ Ha realistiske forventninger
- ▶ De forstår ofte mindre enn de husker

Hva er viktig å tenke på?

- ▶ Begrens endringer, i såfall gjør det gradvis og uddramatisk.
- ▶ Straff er meningsløst
- ▶ Bruk positiv forsterkning og avledning
- ▶ Ikke ta ting personlig
- ▶ Tillat rom og hvile
- ▶ Forhold deg rolig

Viktige egenskaper for personnell

- ▶ Tålmodighet
- ▶ Ro
- ▶ Tydelighet
- ▶ Konsekventhet
- ▶ Forutsigbar
- ▶ Fleksibilitet
- ▶ Individuell tilpasning
- ▶ Mental og følelsesmessig mestring

Sirkel utenfor kontroll

**Oppfatning
Valg**

**Hva har jeg kontroll på nå?
Hva bruker jeg tid på nå?
Hvordan tjener denne
situasjonen meg?**

Alt annet

Pedagogisk tilnærming

- ▶ Tilrettelegging
- ▶ Forståelse
- ▶ Rammer
- ▶ Forutsigbarhet
- ▶ Dropp oppdragerrollen. Funger heller som en utvikler og guide.
- ▶ Forskjellige pedagogiske verktøy som dere kjenner til mye bedre enn meg.
- ▶ Stresskartlegging(IVAS, STRESS), piktogrammer
- ▶ TEACCH-Stimulerer til utvikling og selvstendighet
- ▶ Bruk av videopplæring, apper

Tverrfaglig samarbeid

- ▶ Habiliteringstjenesten
- ▶ BUP
- ▶ PPT(pedagogisk psykologisk tjeneste)
- ▶ Statped
- ▶ Leger
- ▶ Sosial/miljøarbeidere
- ▶ Skole
- ▶ Familien/foreldre

Hvordan samarbeide tverrfaglig?

- ▶ De fleste utfordringer som dukker opp tverrfaglig er stort sett mellommenneskelige.
- ▶ En annen vanlig problemstilling er at ting tar en del tid. (Utredninger, vente på svar, byråkrati)
- ▶ Bruke 10% av tiden på problemer, 90% av tiden på løsninger.
- ▶ Hva er det du kan kontrollere?
- ▶ I møter: Forsøk å legge bort eget ego. Fokuser på det aller viktigste, nemlig personen det handler om.
- ▶ Gjør det om til en prosess og vær tilpasningsdyktig i forhold til endringer.
- ▶ Felles mål og felles mening.

Kontaktinformasjon

- ▶ Johannes Ørbeck-Nilssen
- ▶ Epost: johannes@drjohannes.no
- ▶ Tlf: 971 56 994
- ▶ www.drjohannes.no